

won, alsof het menselijk leven en de wereld buiten de kerk, buiten alle Verbondsgenade stond... moet worden verworpen" (288/9).

En hier blijkt dan verder, hoe erg meénens het bij Kuyper was, toen hij — zie boven — in de „arke“ gemeene en particuliere genade liet samenkomen. Uitdrukkelijk (II, 630) zoekt Kuyper ook wel buiten die „arke“ naar „het wederzijdsche verband, waarin naar Gods bestel, de Gemeene genade en de Particuliere genade, met elkaar staan. Ze zijn niet elk binnen de muren van een eigen terrein opgesloten. Ze werken door elkaar heen op EENZELFDE terrein. Ze komen dus beide met elkander in aanraking. Ze ontmoeten elkander op de ééne zelfde markt van het leven. Ze worden telkens de ééne door de andere heengevlochten. Ze werken onwillekeurig op elkander in“... „Ook de Heilige Schrift wijst ons telkens op de dooreenvlechting van het leven der particuliere en der algemeene genade“ (631).

Omdat in een „gesprek“, gelijk trouwens ook daarbuiten, alle „handigheidjes“ uit den boze zijn, voeg ik aan het gezegde nu maar dadelijk toe, dat in zijn onmiddellijk hierop volgende woorden Kuyper iets zegt, waarmee ik het niet eens kan zijn. Volgens hem „openbaart“ de Schrift ons dan tevens, „hoe het verenigingspunt van beide (n.l. van „particuliere en algemeene genade“) niet in Christus' geboorte te Bethlehem, maar in zijn eeuwig bestaan als het Eeuwige Woord ligt“ (631). Op grond van wat ik elders bij Kuyper en anderen gelezen en aangenomen heb, zeg ik tot dit abstraherende redeneren: neen. Evenals ik ook „neen“ zeg tot Kuypers daarna volgende bewering, dat de proloog van het evangelie van Johannes „uitgaat (van) het standpunt der „gemeene genade“ en eerst van daaruit op de „particuliere genade“ komt“.

Maar daarover loopt het nu niet.

Dezen keer gaat het er over, of op dit punt tusschen Kuyper en Schilder de door Dr Noordmans geponeerde tegenstelling bestaat. Ik geloof het niet. Heel mijn denken valt Kuyper bij, als hij „de ongereformeerde, halfslachtige orthodoxie van het laatste der 18de en het begin der 19de eeuw“ verwijt, dat ze „niet van Bethlehem naar de Schepping terugdrong“ (632). Heel mijn theologie zegt er „amen“ op, als Kuyper volhoudt: „het moet weer helder tot ons Gereformeerd besef doordringen, dat het werk der Schepping en het werk der Verlossing, en in zoover ook het werk der Gemeene genade en der Particuliere genade, daarom alleen in Christus hun hooge eenheid vinden, omdat de eeuwige Zoon Gods achter beider uitgangspunt ligt, en dat de Vader met den Zoon en den Heiligen Geest als God Drieëinig, dit uitgangspunt en dus ook het punt, waarbij beide werkingen uiteengaan, zelf gesteld heeft“ (633).

Over die „punten“, en die „uitgangspunten“ denk ik anders; over dit „twee“ zijn der „genaden“ ook. Maar niet over haar eenheid. En dáár loopt het dezen keer over.

Volgende week gaan we verder.

K. S.

Onder de „vrijheid“ en de „opvoeding tot zelfbewustheid“ van de nationaal-socialisten.

Bij de administratie van „De Reformatie“ kwam volgende briefkaart binnen, geschreven door een hoogstaand predikant in Duitschland (we laten persoons- en plaatsnaam weg):

Onder zeer hartelijke dankbetuiging voor de jarenlange gratis-toezending van „De Reformatie“ aan mijn adres, verzoek ik U bij dezen om verschillende redenen, in de toekomst van deze toezending te willen afzien.

Met herhaling van mijn oprechte dankbetuiging, broedergroete en heilbode

v. d. m.

20 Jan. 1936.

Tot zoover de briefkaart.

Men ziet: het gaat dezen schrijver aan het hart. Maar — de terreur!

En al beginnen de Nederlandsche broeders van deze nationaal-socialisten (de N.S.B., onder Mussert) nu weer met leugens en laster ons per stroobiljet te vervolgen (en alzoo het bewijs te leveren, dat hun heer Mussert geen leider is), we zullen toch voortgaan, onze menschen te waarschuwen tegen deze terroristen.

K. S.

Drijfzand.

Bert Bakker: Drijfzand. — H. A. van Botenburgh, N. V., Amsterdam.

Dat een dichter zijn eerste liefde gaat opgeven, en van de lyrische kunst overgaat tot de epische, met meer of minder lyrischen inslag, is tegenwoordig lang geen uitzondering. Dat deze overgang zijn moeilijkheden geeft voor den schrijver is heel begrijpelijk, als men let op de verschillende gerichtheid van dichter en prozaïst. Ruwweg kan men zeggen, dat de eerste subjectief, de tweede objectief georiënteerd is. Bij sommigen is het eerste boek een soort van overgang, waarin ze het objectieve gegeven dichterslijk bezinnen en uitwerken; de fantasie speelt er een groote rol in, b.v. Rembrandt van Theun de Vries.

Ook Bert Bakker is als dichter begonnen, maar gaat zich nu werpen op den roman. En hij wil het radicaal doen blijkbaar. Als het niet te veel in strijd kwam met zijn titel: „Drijfzand“, zou men kunnen zeggen: hij wil zich met beide voeten plaatsen op den harden grond der werkelijkheid. Het probleem der moderne jongeren heeft hem te pakken gekregen. Dit is stellig een actueel onderwerp. Welke houding neemt de moderne rijpere jeugd aan tegenover de machtige zuigkracht van de wereld? Hij vernauwt zijn kring, door speciaal jongeren te gaan behandelen, die een bepaalde, en wel gereformeerde levensopvatting, van huis uit mee gekregen hebben, en maakt den kring nog kleiner door vooral het kunstenaars-milieu te behandelen.

Maar binnen dezen cirkel hoopt hij dan alle mogelijke problemen op, zoodat het er wel wat vol wordt. De houding van den kunstenaar ten opzichte van het geloof, van het huwelijk, de echtbreuk, de driehoeksverhouding; de moeilijkheid voor de kunstzinnige vrouw om te kiezen tusschen kunst en huwelijk, en voor de niet-kunstzinnige om in haar man den kunstenaar te eeren, dat alles wordt, onder meer, den lezer getoond. Het is, alsof de schrijver met één maar alle problemen tegelijk onder het oog wil zien en oplossen.

Het spreekt vanzelf dat dit alles de compositie niet ten goede komt. Daar komt nog bij, dat de handeling verloopt op twee ver van elkaar gelegen punten: een dorp in Friesland, en Amsterdam. De verbinding daartusschen geven de auto en de motorboot.

In het Friesche dorp zijn weer twee centra: het doktersgezin, waaruit de hoofdpersoon, Sander, voortkomt en het domineesgezin, waaruit zijn meisje, Sita, stamt. In beide gezinnen is een duister iets: de huwelijken waren er niet zooals die moesten zijn in gereformeerde kringen. Wat er precies aan haperde blijft grootendeels verborgen, hoewel dit juist van groot belang is voor de jongeren. Want om dat verleden laat de dokter zijn zoon, hoewel met tegenzin, de kunstenaarsloopbaan volgen en houdt de dominee zijn dochter, zeer tegen haar zin, af van een verloving.

In Amsterdam komt de jonge musicus in aanraking met oudere kunstenaars, waarvan de meesten blijken gereformeerd te zijn. Maar ook hier weer deugt de huwelijksverhouding niet. Buitengewoon lichtzinnig wordt er gesproken over de heiligheid van het huwelijk. Zij, die geheel opgaan in hun artistiekeit verliezen het geloof en hun huwelijk eindigt met scheiding. Hij, die af en toe zijn geweten hoort spreken, negeert alleen zijn vrouw, zoodat haar liefde verdwijnt, hoewel ze bij elkaar blijven. Met de vrouw van dezen schilder knoopt Sander zijn driehoeksverhouding aan. Zij geeft haar geheele liefde aan hem, maar wil toch niet scheiden, om de „kerk“. Hij neemt daarvan zooveel hij kan, maar dringt niet verder aan, omdat hij weet dat zijn „geloof“ hem dat verbiedt, en hij toch ook van zijn verloofde houdt. Deze dubbelzinnige houding biedt hem ruimschoots gelegenheid tot aesthetische, sociale en godsdienstige bespiegelingen, die hem niet verder brengen, omdat hij in het droeve bezit is van een zeer wankelbaar karakter.

Daar deze vreemde en trieste toestand niet eindeloos kan duren, zoekt de schrijver een uitweg. Hij vindt die in de woorden van zijn motto: Niet de vraag: „heb ik Christus genoeg lief?“, maar het weten, dat Christus ons liefheeft, is waarborg voor behoud.

Niet dus door eindeloze zelf-analyse moeten de verschillende personen hun houding ten opzichte van Christus bepalen, maar door Jezus in het geloof te aanvaarden als Heiland, moeten ze het drijfzand verlaten en wandelen op den rotsgrond van het geloof.

De verandering ten goede begint nu echter niet van binnen uit, maar neemt haar oorsprong uit het Friesche doktershuis. Een dochter des huizes, begaafde kunstenaar, is „uitgebloeid“ uit München teruggekomen en wacht nu op haar dood. Op haar ziekbed heeft ze haar geloof hervonden, en daaraan moeten de anderen zich vastklampen. Haar vader hervindt zijn geloof bij haar sterfbed; Sita, de eenige die niet afdwaalde, wordt er in versterkt. Leo, de schilder, vindt zijn oude vriendin terug, met wie hij het gevaarlijke kunstenaarsleven gekend heeft, en wordt door haar op den goeden weg gestooten. In Amsterdam teruggekomen tracht hij zijn vrouw weer voor zich te winnen en Sander te helpen in zijn strijd. Dit gelukt hem echter niet. Sander, die veel voor Buchman voelt, kan maar niet komen tot schuldbelijden tegenover de menschen. Hij heeft een sterker prikkel nodig, die hij gelukkig vindt in een nieuw-ingevoerd persoon, een hoogstaand student, eveneens gereformeerd. Als deze hem geducht de les leest, vertelt Sander hem zijn geschiedenis, waarop hij zelf verrast uitroept: „Dat is Buchman: belijden voor de menschen!“ Zijn hart staat nu open voor het geloof en teruggekeerd naar Sita komt ook hij tot geloof en tot een zuivere verhouding tegenover haar.

Opzettelijk gaf ik een uitvoerig verslag van wat er in den roman zoo al gebeurt, om te laten zien, dat de schrijver te veel hooft op zijn vork nam.

Stof voor vele romans perst hij in een betrekkelijk kort bestek samen, om daarmee dieper in de problemen weg te zinken, dan zijn personen in het drijfzand. Vele gereformeerden ontmoeten we in het boek, doch één ding ontbreekt er in — het echte gereformeerd-zijn. En dat is heel jammer. Vooral omdat de schrijver toont talent te bezitten. Ondanks de vele tekortkomingen en in opziet en in compositie, blijft men doorlezen, omdat men telkens getroffen wordt door goede trekjes. Het boek is vlot geschreven, maar te ondoordacht.

Als Bert Bakker zich rustig gaat bezinnen en zelf geheel klaar is gekomen met de hier beschreven problemen, kunnen we ongetwijfeld later een goed boek van hem verwachten. Maar dat hij zich daarmee niet haaste.

Gr.

H. S.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Het Duitsche Nationaal-socialisme.

XII. (Slot.)

Het Duitsche Voorbeeld.

We hebben in de voorafgaande artikelen een en ander laten zien van het „Duitsche voorbeeld“. Met opzet spreken we van het Duitsche voorbeeld, en van het Duitsche voorbeeld.

Want de N.S.B., wier leider er van droomt, dat hij in Nederland eens een Hitler in zakformaat zal worden, vindt die Duitsche toestanden feilijk ideaal.

Wat daar geschied is en nog gebeurt, zou hier ook worden toegepast, als hij de macht eens kreeg.

Dat wordt vanwege de N.S.B. wel bestreden, maar de practijk bewijst, dat die bewering maar een bewering is. De N.S.B. aapt in alles de Duitsche N.S.D.A.P. na.

Ze heeft in de eerste plaats al haar program bijna woordelijk van de zusterpartij overgenomen, en voorts is haar streven hetzelfde, afgezien van enkele ondergeschikte punten. Het is er mee, als met twee druppels water: Wanneer men die microscopisch onderzoekt, bevat de een wat meer bacillen, dan de andere, maar dat is ook heel het verschil.

Het voorbeeld, dat Mussert zich tot ideaal gesteld heeft, is dus het Duitsche. Dat is het ideaal van de N.S.B., die derhalve geen nationale, maar een buitenlandsche beweging is, aan den Nederlandschen volksaard geheel vreemd.

Wil iemand er met alle geweld toch iets nationaals in zien, dan kan men desnoods zeggen, dat het streven van de N.S.B. een verslechterde vernieuwing is van de oude regentenkliek der vroegere Nederlandsche republiek. Daarmee heeft het nationaal-socialisme inderdaad veel overeenkomst: De heeren wijzen, en de gekken moeten maar prijzen.

Naar onze meening is er ook zoo van historische verwantschap echter geen sprake, doch slechts een geval van een zekere analogie. Historisch en zakelijk is de N.S.B. niet verwant met iets van Nederlandschen bodem, doch is een tak van den internationalen boom Fascisme; een takje, dat weer een uitlooper is van den grooten Duitschen tak.

Het is een internationale beweging.

Internationaal, en dan naar Duitschen trant.

Of heeft Mussert het al niet meer dan eens aangekondigd, dat het onder zijn bestuur met verschillende dingen hier gaan zal als in het Duitsche rijk?

Het Duitsche voorbeeld van het leiderschap wil hij invoeren.

Het Duitsche voorbeeld van de staatsmacht.

Het Duitsche voorbeeld van de alleenheerschappij van zijn „bonzen“.

Het Duitsche voorbeeld van het winterhulpwerk is 'er al.

Het Duitsche voorbeeld van de knechting der kerk is aangekondigd.

Het Duitsche voorbeeld van concentratiekampen voor politieke tegenstanders is in het uitzicht gesteld.

En dat Duitsche voorbeeld wijst Christelijk Nederland af, en MOET het afwijzen, want het is het voorbeeld, dat terugvoeren wil naar het oude Germaansche heidendom; het is een voorbeeld van de openbaring van de anti-christelijke macht op een ontzettende wijze.

Zal dat Duitsche voorbeeld hier werkelijkheid worden in ons Christelijk Nederland? Zult gij, belijders van den Naam des Heeren, u laten inpalmen door leugenachtige leuzen?

Met al hun schoone woorden,

Met al hun stout geschreeuw,

Zij zullen ons niet hebben,

De goden dezer eeuw!

Tenzij het woord des Zwijgers

Moedwillig werd verzaakt:

‘k HEB MET DEN HEER DER HEEREN EEN VAST VERBOND GEMAAKT.

O.

B.

De oorsprong van het leven zijn elkander verwaan een ding in daaraan geve als beeldrager allerlei functi sprong van de maar het begin leven. Het leven dat wij verplief sal zij te zegge Creatianisme, Met filosofie uitant van de Christus gewo haring kent. V van deze beid van het Crea begrippen „sch Heilige Schrift Creatianist na daarentegen bi God en werlc schelijk leven.

De Biologie alle met het le behandelt. Ze phie en niet ee als zij vaak t leven niet gel loorte en slev van leven, zoo die vóór alle kenmerk van dwz kort uil meer is dan d dus niet verk uit en in elka rijn eigen we

Een eigen die het plan menschen laten tot erfgenaam wezens. Daar den toets van sterkere mate (materie), dat om onbeziel door het toev

In al deze ziel is de mi waarin zielen Men werkt d denken, die ir leven in pla nisme, maar zaadcellen va onbezielde fa giftigd worde

Voorts is begrip „leven natuur vinde aardige naar lijke naar l het dan in d voor is geen aangaande p uit de mense kan voor zie in planten en Onze eigen waarneming, ding of anal of er aan onz onpersoonlij Men antwe anisme, dat psychisch le oog op de e van onze vo werkt met e de Biologie, opvatting vi vroeger door definitie van te wenschen ei product v brengselen, uitgangspun eerste oorzi product. Ve natuur, na dragen en (Vgl. Ps. 1 worden zij werkt Gods soms een j daarvan in eigenschap